

Dömötör Mihály tisztelgő fotótárlata

DUÁLIS TÖMÖRSÉGGEL

A kiállítás Lucien Hervé életműve előtt tisztelegve, annak hatására és tovább gondolásaként jött létre. Az épületek felépülnek, élet költözik beléjük, majd amikor elvesztik funkciójukat, otffelejtik, magukra hagyják vagy lebontják őket. Az elfelejtettek, magukra hagyottak közül a jelentősebbek, szerencsésebbek, pusztulásukban is értéket képviselő tiszteletteljes romokká válnak.

A kiállítás témája egy XXI. századi építészeti abszurd. Ezt az épületet teljesen nem építették fel, nem fejezték be, nem volt benne élet, bár nem vesztette el funkcióját, vasszerkezetei mégis elrozsdásodtak, felrobbantani, lebontani nem tudják, mert az is pénzbe kerül. XXI. századi mementóként rommá vált.

Dömötör Mihály fotóművész tárlatán Almási István alpolgármester mondott bevezetőt. A kiállítást Szuromi Pál művészeti író nyitotta meg. Közreműködött Révész Róbert kavalon.

Sgy kisléptékű, szelíd, változatos kamara-bemutatót vagyunk. Mégis bizonyos idő szükséges, hogy tisztessen felfogjuk a művész fotói által sugallt különös, rendhagyó épületanalízist. Azt, hogy itt egy merészen startoló, szépreményű architektúrával szembesülünk, amely a kortársi idő sodrában reményvesztett, csonka, torzószerű romszerkezetté vedlett át. Úgy pusztult el, hogy közben nem is élt igazán. Ámde miféle ház, miféle hely az ilyen – csóválhatjuk fejünket. Amivel értetlenségünket, rosszállásunkat is kifejezzük. Minthogy ez mégiscsak helytelen. És csakugyan: nincs még egy európai nyelv, amelyben a fizikális, térbeli és lokális képzetek olyannyira összefonódnának az alapvető erkölcsi kategóriákkal, mint pont a miénkben. Ami nálunk helyes, az közeli rokonságban áll az igazsággal, a jóvalósággal és a gyökeres mentalitással. A helytelenség fogalma mögött ellenben megannyi hamisság, rosszaság vagy alávalóság húzódik meg. Szinte nyaklók nélküli.

De maradjunk még a gyökeresség, a lokalitás képzeteinél. Annál is inkább, mivel a jelenlegi frappáns, esszéyszerű fotótárlatot valójában az érdemi tisztelgés, megbecsülés gesztusa hívta életre. Most nagyon egyszerűen egy közismert vásárhelyi fotográfus megemeli kalapját egy másik földije előtt. Természetesen a világhírű nagymesterről, Lucien Hervéről van szó, aki 100 éve látta meg a napvilágot e városban. Majd a bőrnagyke-

DÖMÖTÖR MIHÁLY: A SUMENI EGYETEM

reskedő Elkán László családja itt is élt nyolc évig. Nem sokáig. Ennek ellenére a történelmi kataklizmákat átélte, gubancos sorsú, Párizsban letelepedett fotóművész úgyszólván matuzsálemi kort tudott megélni. Mindössze négy éve ment el közülünk. Persze világpolgárság ide, nemzetközi hírnév oda: ő sosem tagadta meg nemzeti eredetét. Magyar-francia alkotónak tekintette önmagát. Számára leginkább Szerb Antal briliáns hangú kötetei és József Attila érzéki gazdagságú versciklusai biztosították, hogy mindvégig eleven kapcsolata legyen szeretett anyanyelvével.

Eldöntendő ellenben: Lucien Hervé lényegében mit tett le a modern fotóművészet szemléleti asztalára. Bizony elég sok mindent. Számunkra most mégis az a legfontosabb, hogy termékeny munkásságában az építészeti, környezetesztétikai fotográfiai perdöntő jelentőséggel bírnak. S itt mindenekelőtt a Le Corbusier-val való intenzív, termékeny, mármár baráti kapcsolatát emelném ki legfőképp. Hisz jóformán teljes igényű, szisztematikus képegyüttest készített a nagyhatású, korszikos rangú építész valamennyi létesítményéről. Nem is szólva itt a Gropius, Nervi vagy Wright munkáiról alkotott fotókról, egyúttal az Eiffeltoronyról komponált remek sorozatokról.

Corbusier mindenesetre pontosan ráértett: Hervé igazában „építész lélekkel” rendelkezik. Mert bámulatos adottsága van a meglehetősen elvont térbeli ritmusok lakonikus, szenzibilis

és zenei finomságú képi lekottázásához. Nem csoda így, ha a kitűnő építész alkalmanként tanult is e mesteri fotográfiaiból. Már csak azért is, mivel ebben a szemléletmódban éppúgy helyet kapnak a feltűnően távoli, akár a szokatlannal közeli felvételek. Majd a madártávlatos, a békaperspektívás vagy a döntött, ferde nézetek következnek. Ezekből pedig egyre-másra kitűnik: a racionális és organikus térszervezésben ugyanúgy jelen vannak a drámai és poétikus, a materiális és szellemi természetű hatáselemek. Gondoljunk csak a vetett árnyak kísérteties, dinamikus és időverte megjelenésére. Amelyek szinte az építészeti állandóság ellenében működnek. Elmondhatjuk tehát: e tárgyias képzetű, minimalista törekvésű, sallangtalan művészetben majd minden formakapcsolat bizonyos páros, duális és panteista elevenségű életigenlésre van felfűzve. Mintegy a korszerű filmkockák analógiájára.

Puritán, minimalista képszerkesztés? Aztán különös, meghökkentő forma- és térkontasztok? Szó se róla: ezen a nyomvonalon szinte mindenki kamatoztathatja Lucien Hervé szemléleti metodikáját. Amint ezt Dömötör Mihály jelenlegi bemutatóján is felfedezhetjük. Más kérdés, hogy a hosszú évtizedekig alázatos, míves műtárgyfotósként tevékenykedő művésztől mi sem áll távolabb, mint a józan, racionális objektivitás. Őt inkább tematikai, formai megérzései és sejtelmei vezérlik. Ezt bizonyította akkor is, amikor a közelmúlt

időkben ugyanúgy tárlatot szentelt komor Vakablakos képegyüttesének, mint talányos Árnékképek sorozatának. Talán e kiállítás címeiből is kiderül: az alkotó világfelfogásában főként a szomorkás, tragikus és groteszk mozzanatok dominálnak. Így látjuk ezt a mostani kirukkolásnál is.

Ennek dacára micsoda érzéki összeszedettség, koncentrátság élteti az itteni képsorokat. Adva van egy bulgáriai, shoumeni helyszínű, félbehagyottan veszteglő balkáni egyetemi épület, aztán nincs tovább. A művész azonban türelmesen, kíváncsian lehorgonyoz e fura, korszerűnek látszó objektum részleteinél. S egészében valami olyasmit kérdez tőlünk: ugyan miféle magasrendű, egyetemes eszmeiség az, amely végső megvalósulásában a tunya, igénytelen provincializmussal érintkezik. Hiába a modern architektúra elegáns, geometrikus logikája, hiába a vaskos betontömbök iszonyatos ereje, itt minden egyes érték önmaga paradox, tragikus eltelébe fordul át. Mert az értelmetlen pusztulásnál, a méltatlan halálnál alig ismerünk megdöbbentőbb jelenségeket. Egy-egy többszörösen elhasználódott, rozoga, magára hagyott parasztszekernek – mint amilyeneket Fejér Csaba vagy Erdős Péter festett – azért mégiscsak van valami emberi, historikus méltósága. De mit kezdünk egy céljavesztett, részeire szakadt, önmaga agoniázásába süllyedt felemás épülettel?

Nos, pontosan itt lép be a fotóművész formái, szellemi leleményessége. Dömötör Misi ugyanis a szabályos, világszerű ablakkeretből látható csonka, reménytelen és világnélküli épülettorzót pusztán csak kiindulásnak tekinti. Hisz a későbbiekben egyre tömörebbé, feszebbé, bensőségebbé válik szemlélete. Neki egy folyosórész melankolikus fény-árnyék lüktetése éppúgy megkapó, mint a komor faltömbökből elővillanó geometrikus, expresszív mintázatok látványöröme. És itt máris az absztrakt, félabsztrakt felismerések régióiban vagyunk. Ám ennél is fontosabb, hogy az alkotó lépésről lépésre bevezet bennünket korszakunk megváltozott, összetett szépségfelfogásába. Abba, hogy nekünk már korántsem a harmonikus, inkább a feszültségteli, fájdalmas és drámai szépségek az igazán ismerősek.

Megtehetette volna a művész, hogy ezúttal színes, patinás hangulatú műveket helyez elénk. Sőt egynéhány jellegzetes figurát is szerepeltethetett volna. De nem és nem. Mivel a fekete-fehér, puritán előadás hívebben tolmácsolja az alkotó tárgyias, meditatív magatartását. Azt, hogy az építészet voltaképp a közösségi együttélés lélektani tükre. Ne feledjük: az építészek majdhogynem félistenek, a civilizált élet alapvető szálláscsinálói. Dömötör Mihály igényes, érzéki képei viszont az egyéni és kollektív létezés lényegi dimenzióit forszírozzák. Elvégre értelmes, kiaknázható terek csak ott szülehetnek, ahol az üres, anyagtalan térzónák bizonyos zárt, befejezett falonstruktúrákkal szövetkeznek. Bármilyen furcsa, de a korszerű nyitottságot csupán a karakteres hagyománytisztelt hitelesítheti igazán.

Talán ennyiből is kiderül: Dömötör Mihály mind szemléleti lakonikusságával, mind gondolati magvasságával méltón csatlakozik Lucien Hervé nagyszerű, tanulmányos örökségéhez. Ha jól tudom: Hervé az egyedüli hódmezővásárhelyi világnagyság, akinek bemutatói mindenfelé a magyarság szellemi becsületét öregbítik. Nem tudom azonban, hogy e vizuális, képzőművészeti profilú településen van-e emléktáblája vagy köztéri portréja a város kivételes, hírneves fiának. Ha nincs, bőven megérdemelné.

Szuromi Pál

SZABÓ PÁL

Szuromi Pálhoz

„Néha azt hisszük: a világaló értelem, az elméleti tudás minden nehézségén átsegítheti az alkotó embert. Sajnos nem így van.” – Szuromi Pál (Tiszatáj 2002. nov.)

Fényt adj minékünk, nappali fényeket!
Ne lámpa-izzó ölje az Árnyakat.
Terembe zárva, Ön-magányban,
nemcsak az él, aki fényben élhet.

Hol itt az égbolt és „kik” a csillagok?
Hiába néznénk este az ég felé:
Magunk körül csillagtalanság,
parkban a fény padokat világít.

De mennyi művész árnyak ölében él,
sötétben izzik, néha a szikra fel-
parázslík éjsötétben, ámbár
giccs-remek, celebek ragyognak.

Kohán ecsetjén ébredezett, figyelt,
felénk nevet még –ördögi gúnykacaj–
a képkeretbe zárt Mefisztó...
Nagy szeme villog az éji vásznon!

Ki fény mögött áll: él, fizet és vakít,
világa Istent egymaga mímeli;
míg ő a Rendező, Teremtő,
nincs horizontja a talpnyalásnak.

Világa mű-fény. –Kell a tekinteted,
akár a Nap, lát műkritikus szemed,
farmerkabátod ég palástja,
toll a kezdedben ezért: iránytű.

DR. SZABÓ PÁL

Született: Hódmezővásárhely, 1974

Végzettsége: SZTE Bölcsészettudományi Kar (történelem, tanár)

JATE Állam- és Jogtudományi Kar (jogász, dr. jur.)

SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kar

SZTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola

Foglalkozás: tudományos kutató, egyetemi oktató

Elismerés: Szegedi Tudományegyetem Verspályázata I. díj (2009)

Kötete: Shakespeare köpenyében - versek -

Szeged, 2007.

Ars poetica:

**„A vers legyen olyan, mint egy bizánci mozaik: apró
részekből építkezik és részeiben is az egészt sugallja.”**

(Szabó Pál)